

O RYCHNOVĚ
vybráno z „Jäger – Dorfchronik, Dějiny míst,
vydáno 1865 v Liberci
(podle opisu, který pořídil pravděpodobně K. Seiboth)

Církev v Rychnově

(Podle rychnovské farní pamětní knihy, díky laskavým sdělením tamního pana faráře P. Antona Felgera, Frindtovy Kirchengeschichte a z kroniky Florianu Weisse v Rychnově č. 251.)

V hluboké temnotě, kterou zpuštění ve třicetileté válce rozprostřelo nad naší obcí je každá zpráva, kterou pečlivost nebo náhoda z té doby zachovala pro milovníka historie stejně vítaná, jako paprsek světla, který přináší alespoň částečné objasnění nebo úsvit.

Na faře v Rychnově (kterážto půvabná a poměrně stará ves v těchto dějinách bude často zmiňována), se nachází stará matrika, jak v originále, tak v čistém opise, záznamy o sňatcích sahají až k roku 1611, zatímco přehled úmrtí do r. 1614 a křty jdou od r. 1641. Zde i zdatnému badateli poskytují jména, data a události i cenné odkazy

Kromě toho se nachází v rychnovském farním archivu pamětní kniha, založená r. 1774 tehdejším farářem Lißnerem, která je pečlivě vedena až do nové doby, a obsahuje spolehlivé zprávy od založení fary r. 1686.

O vzniku Rychnova říká pověst: Když ještě celá krajina byla porostlá lesy, jmenovalo se údolí, kde se dnes rozkládá Rychnov, snad kvůli jeho znamenitému bohatství dřevem a divokou zvěří, bohatá niva (Reiche Aue), z toho jméno Reichenau (Rychnov) Zde také jediný majitel krajiny postavil hájovnu, kolem níž se usídlili dřevaři ve srubech a to měl být počátek obce Rychnov.

Ačkoli tato pověst o založení neodporuje pravděpodobnosti, tak je uvedený původ jména odvozen nesprávně, neboť první osadníci byli pravděpodobně Češi a jejich bydliště se muselo jmenovat česky. Podle toho by se měla také jinde v Čechách se houfně vyskytující jména Rychnov odvozovat od českého slova ruji, routi (reißen, raufen), nebo rýti (graben, roden), a mělo by mít stejný základ jako německé jméno Neurode, které rovněž poukazuje na osídlení v lesnaté krajině.

str. 2

Že první obyvatelé rychnovského údolí a okolí byli Češi, a to bylo širým lesním revírem, na to poukazují česká jména mnoha míst v okolí, které se většinou vztahují k lesu, jako: Vrkoslavice (Seidenschwanz), Kokonín * (Kukan = místo v lese, kde často hnízdí ptáci), Jestřáb (Sperber), Revír Čihadla (Vogelherd), Revír Hradšín, ves Pulečný od polečnické (Schlinge, Fallstrick), Klitchnei od leč (sít' nebo past), dále Mohelka, Rádlo, Kopanina, Košov.**

**Němečtí obyvatelé umějí ale i zde odvodit jména německých obcí ze svého jazyka, tak měli při pohledu na nový Kokonín(Kukan) zvolat: „Guck an welch schöner ort“*

Úzké údolí, vlastně jakýsi ocas, se táhlo později na jedné straně na kopec, bylo nazýváno Seidenschwanz. Zde by přinejmenším toto odvození mohlo být správné, (ačkoliv také může být od ptačího ocasu), neboť Vrkoslavice nejsou tak staré a nikdy české nebyly.

*** Když ale nyní první obyvatelé byli Češi, kdy, za jakých okolností se tyto pravděpodobně české obce v okolí jako Jablonec, Rýnovice, Proseč, Jeřmanice, Záskalí a j. staly německými? To se dá s jistotou těžko říci. Ví se, že masovým vystěhovalectvím z náboženských důvodů v 17. stol. a zpusošením ve 30. leté válce nastalo velké vylidnění. Náboženství bylo lidem víc než národnost. Čeští protestanti šli do sousedních německých zemí, kde vládla jejich víra, a obětovali vlast i národnost. Byli pak nahrazeni z větší části německými přistěhovalci, mezi nimi mnoha katolíky, které také vyhnala z jejich protestantských zemí náboženská nesnášenlivost. Němečtí přistěhovali mohli ale svou národnost lehko utvrdit, neboť za sebou měli obrovskou masu soukmenovců, na něž byli k svému prospěchu odkázáni při svých stycích. Poté co ve jmenovaných obcích dlouhá léta byly v používání oba jazyky, byl český jazyk postupně vytlačován.*

Kde jsou po ruce staré spisy, můžeme s jistotou sledovat pozvolné pronikání němectví. Tak jsou např. nejstarší kostelní účty z Českého Dubu z let 1622 – 1647 psány česky (pouze v r. 1633 je jedna příloha psaná děkanem německy). Pak se změnilo užívání řeči, což mohlo záviset na národnosti pisatele. Účty z r. 1648 jsou zpola německé, z r. 1648/1651 německé, 1652-1659 české, 1660 německé, 1661 první polovina německé, druhá české, 1662-1667 české, pozdější německé.

Za nejstarší jisté zprávy o Rychnově děkujeme právě vyšlým církevním dějinám P. Antona Frindta, ředitele gymnasia z Chebu, které používají snad nejspolehlivější, většinou rukopisné prameny, mezi nimi v archivu pražské metropolitní kapituly uložené originální „Libri erectionum et confirmationum, [Knihy ustavení a potvrzení] pak „Codex decimarum“ [Rejstřík papežských desátků].

Podle stran 298 – 301 těchto církevních dějin patřil Rychnov ve 14. stol. a pravděpodobně už dvě století předtím cisterciáckému klášteru v Mnichově Hradišti, který založil Heřman z Ralska r. 1147.

str.3

Že Rychnov už dříve byl farou vyplývá z toho, že opati z kláštera obsazovali rychnovskou faru v letech 1369, 1373, 1374, 1389, 1395 a 1418.

Tehdy patřil Rychnov vedle Hodkovic, Jenišovic, Bzí, Železného Brodu, Držkova, Vysokého, Semil, Jablonce <zde je jistě míněn Jablonec nad Jizerou > a mnoho jiných far k turnovskému děkanátu a s ním k boleslavskému archidiakonátu, kdežto tento farní kostel byl přičleněn ke klášteru a farními administrátory spravován.

Listinami je dále prokázáno, že počátkem 15. stol., krátce před vypuknutím husitských bouří, farní ves Rychnov včetně vsi Rádlo se svým dvorem ve Svinarech a 4 poddanými z Nudvojovic byly prodány zmíněným klášterem p. Jindřichovi z Vartenberka za 500 kop čes. grošů, kterýžto převod si Hynek z Vartenberka nechal r. 1436 králem Zikmundem potvrdit.

Jak zde bylo ukázáno, mohlo se ve stovkách míst stát, ale ne v našich obcích, přinejmenším ne v řečené době. Ty byly totiž už dříve čistě německé, jak ukazují mnohé okolnosti. V době reformace přicházeli různí duchovní a učitelé ze sousedních německých zemí, jako Míšeň, Lužice a p. ti jistě mohli jen v německých obcích účinně působit. Také jsou jména z té doby převážně německá a germanizace oněch obcí se musí posunout o staletí, ne-li až do doby Přemysla Otakara II. (že Proseč je možná starší než Vratislavice, bylo ukázáno už v kap.1).

V držení tohoto rodu zůstal Rychnov do r. 1820, kdy hr. Frant. Adolf z Valdštejna ho spolu s panstvím Svijany prodal knížeti Karlu v. Rohan.

V době reformace rychnovskou faru spravoval pastor Andreas Kröll. Byl rodákem z Mísně, obdržel 1611 rychnovskou faru a byl tam pohřben 21. listopadu 1619 před oltářem starého kostela.

Jméno jeho nástupce není známo, přece ale v matrice je jeho rukou poznamenáno, že jako vdovec uzavřel druhé manželství 28. června 1822 s Kateřinou, vdovou po svém předchůdci <V I. pamětní knize píše farář Felger ve své opravě, že nástupce pastora Krölla, který přišel do Rychnova teprve počátkem roku 1621 se jmenoval Justus Becker>. Kdy a jak přišel o svou duchovní správu není známo; bezpochyby za vlády Albrechta z Valdštejna stejně jako jiní protestantští kazatelé byl nátlakem odstraněn.

Rychnovský farní obvod zahrnoval tehdy kromě Rychnova i další vsi Rádlo s Hájem, Dobrou Vodu, Dalešice, Klíčnov, Pulečný, Košovy, Svatý Kříž.

Katolický duchovní, jichž byl tehdy velký nedostatek, nemohl být hned nasazen. Obyvatelé lpěli dál na protestantství a církevní úkony obstarávali kazatelé z okolních obcí, tedy Jablonce, Rýnovic, Rochlic, Dlouhých Mostů, Hodkovic, Českého Dubu a jiných míst, kde se mohli udržet ještě nějaký čas. (Také Melchior Neumann, diakonus z Liberce je mezi nimi jmenován). Pak byl Rychnov administrován katolickými duchovními z Českého Dubu až do roku 1682, kdy byl P. Johann Friedrich Schossig z Rumburka ustanoven jako první farář v Rychnově.

str. 4

Farní obvod byl teď menší o Dalešice a Klíčnov, které dříve, než byl Rychnov obrácen ke katolicismu, byly přiděleny k faře ve Bzí.

Časem byl starý dřevěný kostel* pro vzrůstající počet lidu příliš malý, takže mnozí věřící museli během mše sv. stát venku. A protože kostel byl zchátralý, dal farář podnět r. 1704 také s podporou tehdejšího patrona Karla Arnošta hraběte z Valdštejna a Vartenberka ke stavbě nového kostela, hned vedle fary jak je dnes vidět, je 51 loktů dlouhý a 17 loktů široký, až do klenby 22 loktů vysoký, v letech 1706 – 1712 byl dokončen. Dne 10. října 1710 klempíř Michel Otto z Frýdlantu nasadil novou makovici na věž, a farář Schossig zažil ještě radost, že mohl kostel vysvětit pro služby Boží ke cti sv. Václava (jemuž i starý kostel byl zasvěcen). Stavba kostela stála celkem 4675 zl. 30 ½ kr.

**Ten stál na starém hřbitově, kde dnes stojí škola a tam stojící kříž označuje místo, kde byl hlavní oltář.*

Teprve po dokončení celé stavby byl starý kostel zbourán. Hlavní oltář měl být podle pověsti přenesen do Rádla a dodnes tam má stát.

V roce 1714 a 1719 byla kostelní věž opatřena novými zvony, 1734 byl vysvěcen nový hřbitov poté, co rok předtím byla postavena márnice; starý hřbitov u školy byl r. 1830 úplně opuštěn. 1768 byly opatřeny nové varhany, které pak byly nahrazeny r. 1802 většími, postavenými litoměřickým stavitelem varhan Buschem. Ty stály bez řezbářské práce 700 zl.

V roce 1714 a 1719 byla zde konána jesuity lidová misie, na její památku stojí před kostelem mnohokrát obnovovaný misijní kříž. 1778 začala nákladem 310 zl. 23 kr. oprava věží. 1782 pořízena pro kostel první křížová cesta, r. 1802 druhá. 1787 byly Jestřebí a Mohelka, dvě malá místa, od Hodkovic přifařena k Rychnovu. 1792 poškodila vichřice věž kostela, která pak byla r. 1794 opravena nákladem 300 zl. 1795 byl postaven nový hlavní oltář. 1840 dostal kostel ze zámku v Sychrově na hlavní oltář nový obraz představující sv. Václava, obraz maloval český malíř Hellich v Římě.

První škola v Rychnově se nacházela v Dolní vsi č. 118 na školním pozemku a navštěvovaly jí děti z celé farnosti i z Pelíkovic. 1756 byla tato škola obnovena, když ale r. 1780 měly být Rádlo a Pulečný odškoleny, byla prodána a 1784 na příhodném místě, a sice vedle starého hřbitova, postavena dnešní škola, která r. 1825 byla zvětšena o druhou, kamennou učebnu. Zprávy o tamním učiteli sahají až do r. 1616. 19. února byl totiž podle nejstarší matriky fol. 177 a fol. 202 rychnovský učitel Bartolomäus Fritsch z Pirny na Míšeňsku (tedy krajan kazatele Krölla) oddán s Katarinou Bartelovou, dcerou hostinského z Rádla. Roku 1663 je v téže matrice fol. 180 zmínka o učiteli jménem Georg Schwarz
str. 5

Od začátku 18. stol. učila tu rodina Krausů, pocházející ze Slezska. 1712 David Kraus, 1746 Adam Franz Kraus (+ 28. února 1758), 1766 Ignaz Kraus, 1802 jeho stejnojmenný syn, který byl kantorem až do smrti v r. 1813. V učitelském úřadě ho následoval Johann Paul Čumpelik, který zemřel 18. ledna 1825 ve věku 44 let a měl dosavadního <pomocníka> Franze Rudlofa z Vlčic jako nástupce. Ten zůstal učitelem až do r. 1863, v kterémžto roce složil učitelsví do rukou nynějšího zástupce Franze Adama, zatímco sám působil jako kantor a regenschori.

R. 1852, 12. května byly k Rychnovu znovu přiřazeny obce Klíčnov a Kopanina. 1852 a pak 1857 byly opravovány krov, střecha a sanktusová věžička tohoto kostela. 1855 utvořen byl nový Boží hrob a rozšířen hřbitov. 1856 dobrodinci opatřili nový oltář Početí P. Marie.

V roce 1856, 11. ledna byl kostel vyloupen zločincem, který se v něm nechal zavřít. Ale právě tato loupež roznítla ve farnících horlivost ke cti Boží natolik, že bylo možno pomocí dobrovolných příspěvků zanedbaný vnitřek kostela úplně zrenovovat, opatřit nové náčiní, prapory, obrazy, nový kalich a 4 pěkné oltáře na Boží tělo, ulít rozbitý sanktusový zvon atd.

Dřívější dřevěná fara stála na místě dnešní. Kdy byla postavena se neví. Prvních 9 katolických farářů bydlelo v ní. 1767 za doby faráře Roßmeisla shořela farní stodola spolu se stájemi. 1782 za faráře Georga Lißnera byla začata stavba dnešní kamenné fary a 1784 dokončena. Stavební náklady na faru byly 1823 zl.

Od nových katolických duchovních počítá se dnešní farář jako 18. Prvního kaplana dostali r. 1730. Protože r. 1797 počet duší farního obvodu stoupl na 4227, byl vedle dnešního kaplana <zde chybí pravděpodobně jeden řádek>... obnáší počet zde působících pomocných duchovních 33.

Tímto říká kronikář statně se snažící sousedské obci Rychnovu přátelské „Sbohem!“ dokud jiný předmět ho znovu nepřivede zpět.

Výroba dóz v Rychnově (podle rodinné kroniky)

Rychnov byl dříve vesnicí přádláků. Tisíce od dětství až do stařeckého věku předly na přeslici svůj životní osud. Když později převážil bavlnářský průmysl a lněná příze nestále víc než len, bylo pilné předení zadarmo, a pro rychnovské začal tvrdý, smutný čas. Malá hospodářství dávala svým majitelům jen nuzný výdělek, žito, které jediné mělo zbývat pro trh, si museli odepřít a za to pěstovat více ovsa, který se používal na chleba. Obvykle se hradily mimořádné výdaje z prodeje hovězího dobytka, a máslo se prodávalo, než aby se jedlo. Domkáři s malým nebo žádným pozemkovým majetkem se protloukali se svou bédnou existencí s obtížemi sehnanou námezdní prací v blízkou i dále.

Zaslouží proto každý, kdo ve své obci vyvolá novou řemeslnou činnost, být uchován v paměti jako dobrodinec obyvatel. Takovým byl Johann Schöffel, který koncem minulého století zavedl v Rychnově výrobu dóz.

Zakladatelé nových průmyslových odvětví sklidili za své snažení různé ovoce. Mnozí rostli jako houby až do milionů, většina ale musela bojovat s nevýslovnými těžkostmi, překážkami a nehodami. K těmto posledním patřil i náš Johann Schöffel.

Takoví lidé mají stejný osud jako mnozí původci vynálezů a objevů, jimž potomci staví pomníky, poté co se museli po celý život snažit - za obecného zneuznání, posměchu a mnohého neštěstí - pro své ideje dojit uznání. S rozvojem podnikavosti je to často zvláštní věc. Nejsolidnější a nejinteligentnější lidé jsou nezřídka daleko překonáni jinými lidmi, kteří sotva dovedou číst a psát ale jsou oduševněni pravým duchem obchodu. O takovém člověku se říká: "Má víc štěstí než rozumu."

Již jeho otec Georg Schöffel vedl pohnutý život. Brzy osiřel. Za pruských válek bojoval na rakouské, francouzské, pruské a konečně zase na rakouské straně a byl při tom na bojištích Německa, Nizozemí a Itálie. V jeho nestálém, dobrodružném životě byla jeho manželka Rosina stále jeho věrnou družkou. Jako invalida se vrátil do své rodné obce Rychnova, obdržel od obce malý domek v němž v míru dokončil svůj život.

Po smrti svého otce se jeho 14 letý syn Johann potloukal během drahoty se svou vandrování znalou matkou ¾ roku po Rakousku jako žebrák. Pak přišel do České Kamenice k jednomu muži, který vytvářel figurky z hlíny a vosku. Přihlízející žebráček (neboť při své potulce se už dávno odnaučil nesmělosti) sáhl po připravené hlíně a pokusil se o napodobení. Protože při tom prokázal talent, českokamenický umělec si ho ponechal u sebe.

Když se Schöffel u svého mistra naučil všemu, čemu měl, rozhodl se se svým uměním cestovat. Tak přišel do Žitavy, kde se ubytoval v jednom hostinci a nabídl hostům, že bude vytvářet z vosku jejich portréty.

Ale protože Schöffel byl chudě oblečen, zadrželi ho jako vagabunda a nikdo si nechtěl u tak zneváženého umělce nechat dělat svůj portrét, sloužil přítomným jako terč žertů. Konečně, po mnoha posměšných řečech, řekla mu služka z toho domu; pokud si vezme čtvrtgroš, může jí vypodobnit, že za víc jeho práce stejně nebude stát. Schöffel, kterému teď šlo o to, dokázat svou dovednost, na návrh ochotně přistoupil a když se mu obraz věrně povedl, a zpodobnil i

posměšný výraz služky, opovržení posměváčků rychle se změnilo v pochvalný obdiv. Mnohé dobře zaplacené objednávky mu daly brzy prostředky, aby se nově oblékl a odejel do Drážďan.

Tam žil Schöffel pět let a stále vykonával své umění, přičemž se stále více zdokonaloval. Zhotovoval bezpočet z vosku tvarovaných portrétů, mezi nimi i vysoce postavené osoby, protože byl znám ve dvorských kruzích. Po portrétu kurfiřta Augusta III. Saského a jeho manželky, které se mu obzvláště povedly, byla u něj objednána četná napodobení.

Na kurfiřtském dvoře se poznal a seznámil s komornou Kateřinou Beckovou z Dobreschan v Čechách, s níž se oženil. Ona byla narozená v Řezně a podle rodinné tradice byla dcerou hraběte von Becka, který se pro měšťanský sňatek rozešel s rodinou, kvůli hraní zchudl a měl zemřít v ústraní v Dobreschanech [?].

Jeho bratr, rakouský generál v. Beck odkázal rodině nezvěstného 20 000 zl., které, protože nikdo nemohl být vypátrán, připadly státu. To se měl Schöffel později dozvědět od císaře Josefa II., když byl ve Vídni a portrétoval císaře, který se tehdy s obvyklou přívětivostí dal s umělcem do hovoru a ptal se ho na jeho poměry.

V Drážďanech zažil Schöffel dobré časy a vydělal při tom peníze, utrácel ale hodně času různými uměleckými pokusy a na vytvoření forem na různé lidské a zvířecí podoby. Když ale potom dále hledal své štěstí, byly mu mnohé hliněné formy na obtíž, a tak v Hamburku hodil několik plných beden do Labe. Od té doby po 18 let nepřetržitě se toulal po Německu a všude mu jeho umění dávalo chléb. Protože ale pak měl už dost stálého se toulání, mnoho viděl a zažil ale čím byl starší, tím víc se u něj objevovala touha po pevné existenci a pravidelném živobytí. Pomýšlen na svou rodnou ves Rychnov, všude dobře, doma nejlépe. K jeho portrétnímu umění ale Rychnov nebyl vhodný, a tak musel pomýšlet na jiné zaměstnání. A protože mezitím pracoval s papírovou maché, a naučil se v cizině z této hmoty zhotovovat dózy a jiné věci, pojal plán zavést výrobu dóz. ve své domovině, kde tolik rukou čekalo na práci.

Ale protože mu peníze nestačily, obrátil se nejdřív na majitele panství Kamenice, hraběte Kinského, o půjčku. Ten dal tento projekt k posouzení svému inspektorovi, ten ale prohlásil Schöffela za švindlíře, který chce J. Excelenci podvést, a proto následovalo zamítavé rozhodnutí. Nato se Schöffel obrátil s prosbou na své domácí panství, a obdržel skutečně od hraběte Filiberta Emanuela z Valdštejna půjčku 300 zl a vedle toho 500 kmenů dřeva na stavbu tovární budovy.

str. 8

S přítelem malířem Albertem, a jedním kupcem jménem Griner z Prahy, se dal Schöffel do díla. Na kraji lesa zv. Plane (nebo Blanne, jak se vyslovuje) na obecním pozemku se přikročilo ke stavbě tovární budovy (č. 194). Během toho byla začata práce ve čtyřech jiných domech. V jednom z těchto domů pracovali čtyři soustružníci, ve druhém 16 brusičů, ve třetím pod Albertovým vedením bylo zaměstnáno 6 malířských učňů, ve čtvrtém ale bydlel a pracoval Schöffel sám.

Každý začátek je těžký a tento obzvláště. Finanční prostředky byly brzy vyčerpány, první pokusy v novém obchodě se nezdařily podle přání a dodávky zboží se protahovaly daleko přes stanovený čas. Kredit došel, časté uklidňování časem přestalo působit, dělníci reptali kvůli opožděným mzdám a byli nedbalí, huť postavená na vaření laku vyhořela a tak se vršily nepříjemnosti jedna za druhou. Tu se malíř svému společníkovi ztratil a potají odešel. Také obchodník Griner ztratil trpělivost a z obchodu se odtáhl.

Na Schöffelově straně zůstal teď jen bratr Ignác a ten mohl konečně odejít do Prahy s první dodávkou dóz. Tam ale špatně pořídil. Objednavatelé, kteří dříve netrpělivě na dózy čekali, nechtěli teď o tom nic vědět, když na nich nacházeli mnohé chyby. Ignác Schöffel musel s dózami chodit dům od domu, a z výnosu se mohla zaplatit sotva čtvrtina nejtíživějších dluhů. Neuspokojení věřitelé byli uklidňováni na pozdější dodávky, které z různých nepříjemných příčin měly delší dobu zdržení. Nakonec provedené přinesli, stejně málo jako ty první, očekávané uspokojení a Schöffelovy nesnáze byly ještě zmnoženy ztrátami, kterým byl vystaven u svých odběratelů.

Po mnoha marných pokusech se konečně Schöffelovi podařilo pražským kupcům dózy prodat. Jednu partii prodal jednomu mužovi, a když poté nosiče poslal domů, a jednomu dal 80 zl. k zaplacení nejtíživějších dluhů, odešel sám do Duchova, aby se představil svému mecenáši, hraběti Vadštejnovi, a požádal ho po vzájemné výměně názorů o poshovění, neboť teď už byl dlužen 3300zl. Ale nešťastná náhoda zmařila jeho naděje.

Na zpáteční cestě z Prahy šli jeho nosiči do Mnichova Hradiště do kostela a tam jednomu ukradli svěřené peníze z kapsy. Nyní přerostly nesnáze přes hlavu. Dělníci, kterým nemohl zaplatit, vylívali si na něm svou zlost a byl sotva ve svém vlastním domě jist před týráním. Obchod se úplně zastavil, lhůta daná panstvím uběhla, aniž by Schöffel byl s to splnit své sliby. Zboží, které bylo na skladě a všechn majetek byl zabaven.

Schöffel platil nyní za ztraceného člověka, a musel nést potupu, kterou soud světa nalepí na ztroskotaný podnik.

Jemu nezůstalo nic jiného, než vzít poutnickou hůl a jít znovu portrétovat. Přišel do Warmbrunnu a našel tam mnoho kavalírů z Polska a Ruska, kteří mu jeho práce dobře zaplatili. Peníze, které tak získal, posílal čas od času domů, aby zaplatil dluhy a tak své čestné jméno zachránil. Druhé léto udělal uměleckou cestu do Vídně a odtud odešel do Benátek, kde prodlel třičtvrtě roku.

str. 9

Právě zamýšlel se nalodit a odjet do Říma, už si sbalil své věci, když tu náhle onemocněl a k své velké rozmrzelosti musel zůstat. Jeho zlost se ale změnila brzy v radost a díkůvzdání za nedopatření, když krátce nato se dozvěděl, že loď, kterou chtěl odjet, se potopila i s lidmi.

I když Schöffelova ruka umělce dobře živila, nedala mu myšlenka na obchod s dózami spát, celé jeho bytí a myšlení se na to upnulo a neodolatelně se jím táhla k dokončení předsevzaté úlohy. Vytrvalost, s níž kráčel za svým cílem, zaslouží plné uznání. Také je poznamenáníhodné, že ve všem svém chování se nenechal vždy vést chytrostí. Vrátil se přes Vídeň domů a tehdy se stalo, že se setkal s císařem, který ho měl podpořit 2000 zl., aby obnovil svůj plán.

S obnoveným úsilím bohatší o zkušenost a prostředky, vrhl se Schöffel po návratu domů zase do podnikání v dózách. Postupoval pomalu a jistě, a když dokončil první partii zboží, odcestoval s ní sám do Prahy, aby ji prodal. Teď mu osud zasadil svůj poslední úder.

Když přijel do Prahy, odložil Schöffel svůj balík v „Hostinci u tří kosů“ a odešel do města, aby hledal odběratele. Při svém návratu ale balík zmizel a on musel se nechat odbýt hrubostmi personálu. Jeho postavení bylo nyní velice těžké, neměl ani tolik peněz, aby si mohl dovolit cestu domů. Bezradně se loudal ulicemi a nevěděl, co počít. A přece toto nedobrovolné zdržení ve městě mu bylo ku prospěchu, neboť se seznámil s dvěma lidmi, kteří ho nejen naučili důležitým výhodám při výrobě dóz, ale vstoupili s ním ve spojení k odbytu a provozu,

Georg Schmidt ze Švábska dal svou hotovost 60 zl do podniku, ten druhý byl z Obersteinu a přivedl zdobení k velké dokonalosti. Ve spolupráci s těmito dvěma se dostala nyní výroba dóz do pravidelného chodu a k větší dokonalosti.

Ted' přišly dny sklizně za Schöffelův lopotný výsev. Na konci svého života se mohl těšit z rozkvětu a růstu jím založeného průmyslového odvětví, které se zvláště začátkem tohoto [19] století mohutně rozvíjelo.

Johann Schöffel zemřel 4. dubna 1830 ve věku 80. let. Jeho syn Karel, nar. v Kolíně nad Rýnem, nešel v otcových stopách, předal továrnu svému švagrovi Karlu Hofrichterovi a odešel do Nilleschin [Miličín?] v Táborském kraji.

Hofrichter a synové jakož i potomci bratra J.Schöffela Ignáce ještě výrobu dóz rozšířili a v místě rozvětvili. V roce 1864 bylo při výrobě dóz v Rychnově zaměstnáno na 250 – 300 lidí, kteří ročně vyrobili z kartonu 12000 - 15000 tuctů dóz všeho druhu, také pouzdra, penály na pera, a jiné věci hlavně ve firmách Eduard Schöffel, A. Schöffel a F. Hofrichter. O dokonalosti výrobků svědčí vyznamenání, která obdržely na české výstavě 1836, na světové výstavě v Londýně 1852, a pak na všeobecné německé průmyslové výstavě v Mnichově 1854. Odbytí těchto produktů je kromě tuzemska i Itálie (Neapol), Rusko, zásilky jdou i do Ameriky.

str. 10

Od italské války r. 1859 odbyt v oné zemi téměř ustal (stejně jako prodej libereckých suken), pročez si postižení průmyslníci stěžovali na italské nepřátelství. Protože mzdy ve výrobě dóz velice poklesly, mnozí dělníci si v poslední době zařídili brusy, aby brousili skleněná zrna, kteroužto práci v současné době (1865) horalé nemohou stačit.

Pomocná práce u dóz, totiž malování, se vyvinula v Rychnově v samostatnou živnost. 50 až 60 malířů nemaluje jen na dózy, ale malují také na plech a plátno, mnohé práce různých typů na jako portréty, krajiny, žánry, křížové cesty, prapory, obrazy svatých a mezi jiným, i velké oltářní obrazy. Odbyt těchto maleb jde také zčásti do Ruska.